

150. *Vaccinium oxycoccus* L. — Żurawina błotna

Zasięg *V. oxycoccus* ma charakter wokółbiegunowy. Najdalej na północ wysunięte stanowiska tej żurawiny znajdują się w Skandynawii na 70°20' szer. geogr. półn. Na Niżu Wschodnioeuropejskim i Niżu Zachodniosyberyjskim północna granica jej zasięgu przebiega mniej więcej wzdłuż koła polarnego, podczas gdy na Wyżynie Środkowosyberyjskiej przesuwa się nieco na południe, a następnie we wschodniej Syberii, w rejonie Pasma Stanowego dociera do Morza Ochockiego. Południowa granica występowania tego gatunku pokrywa się na ogół z 50° szer. geogr. półn., a stanowiska wysunięte dalej na południe znane są w Europie z Masywu Centralnego, z Alp, północnych Apeninów, Karpat Wschodnich i Karpat Południowych, oraz w Azji Wschodniej z gór Sichote-Aliń i z Japonii. W Ameryce Północnej *V. oxycoccus* występuje w górach pobrzeży Pacyfiku, w północnych Górach Skalistych, na terenie zamkniętym od północy wybrzeżem Zatoki Hudsona, a od południa Równiną Centralną, w Appalachach, a także w Nowej Szkocji i na Nowej Funlandii.

Najwyżej położone stanowiska żurawiny błotnej znane są z Altaju, gdzie rośnie ona na wysokościach od 750 do 2100 m n.p.m. (Koropačinskij, 1975, Dendroflora Altajsko-Sajanskoj gornoj oblasti), oraz z Alp Włoskich — od 1000 do 1900 m n.p.m. (Fenaroli, 1971, Flora delle Alpi). W Kantonie Engadin w Szwajcarii występuje jeszcze na wysokości 1830 m (Hegi, 1926, Illustrierte Flora von Mittel-Europa, 5,3), w ukraińskich Karpatach Wschodnich, w Czarnohorze na 1800 m (Kozij, 1936, Kosmos, A, 59), w Tyrolu na 1700 m (Hegi, l.c.), w czeskich Karkonoszach na 1450 m (Jeník, 1961, Alpínská vegetace Krkonoš, Králického Sněžníku a Hrubého Jeseníku), w Wielkiej Fatrze na 1420 m (Blatný, Štastný, 1959, Prirodzené rozšírenie lesných drevín na Slovensku), w Alpach Bawarskich na 1250 m (Hegi, l.c.), w górach południowej Norwegii na 1200 m (Hultén, 1971, Atlas över växternas utbredning i Norden), a w Finlandii na 520 m n.p.m. (Hermann, 1956, Flora von Nord- und Mitteleuropa). Gatunek ten przywiązany jest do torfowisk wysokich i przejściowych. Pojawia się również w borach bagiennych.

Mapę ogólnego rozmieszczenia *V. oxycoccus* opublikował ostatnio E. Hultén (1971, The circumpolar plants, 2).

W Polsce żurawina błotna jest gatunkiem przechodnim, jednak częściej występuje na północy niż na południu kraju. Na niżu jest na ogół pospolita; rzadko rośnie tylko w tych rejonach, gdzie brak odpowiednich dla niej siedlisk, np. w Wielkopolsce, na Kujawach i na północnym Mazowszu. Liczne stanowiska tego gatunku znane są również z Pasa Wyżyn Środkowych. Dalej na południu *V. oxycoccus* rośnie w znacznym rozproszeniu, a pospolicie pojawia się znowu na torfowiskach Bieszczadów Zachodnich, na Podhalu i w Tatrach oraz na torfowiskach Gór Bystrzyckich, Stołowych, Wałbrzyskich, Karkonoszy i Gór Izerkich.

Najwyżej położone stanowiska *V. oxycoccus* w naszym kraju znajdują się w Karkonoszach na subalpejskim torfowisku wysokim na Równi pod Śnieżką na wysokości 1460 m n.p.n. (Matuszkiewicz, Matuszkiewicz, 1976, Ochr. Przyr., 40) oraz w Tatrach na bagienku obok Równi Waksmundzkiej na wysokości 1420 m (Radwańska-Paryska, 1975, Studia Ośrodka Dok. Fizjogr., 4). Ponadto żurawina ta podawana była z wysokości 1275 m w Gorcach (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5), 1135 m na Babiej Górze (Zarzycki, 1963, w Flora Polska, 10), 930 m w Beskidzie Wyspowym (Towpasz, 1974, Monogr. Bot., 46), 860 m w pasmie Policy (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot., 8, 3) oraz 740 m n.p.m. w Bieszczadach Zachodnich (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot., 20).

Zurawina błotna występuje u nas najczęściej na torfowiskach wysokich; jest rośliną charakterystyczną związku *Sphagnion fusci*. Ponadto pojawia się na torfowiskach wrzoścowych (zespoły związku *Ericion tetralicis*), na torfowiskach przejściowych (zespoły związków *Rhynchosporion albae* i *Caricion lasiocarpae*) oraz w borach bagiennych (*Vaccinio uliginosi-Pinetum*). W zbiorowiskach tych obok *V. oxycoccus* rosną pospolicie *Andromeda polifolia*, *Empetrum nigrum*, *Ledum palustre* oraz *Erica tetralix*, *Vaccinium microcarpum* i *V. uliginosum*, w suchszych miejscach również *Calluna vulgaris* i *Vaccinium vitis-idaea*. W północnej części kraju na tego typu torfowiskach występuje niekiedy *Rubus chamaemorus*, natomiast w górach *Pinus mughus* i *P. uliginosa*.

Rozmieszczenie *V. oxycoccus* w Polsce nie było dotychczas opracowane. Znane są jedynie lokalne mapy występowania tego gatunku: w Gorcach (Kornaś, l.c.), w pasmie Policy (Stuchlikowa, Stuchlik, l.c.) oraz na Wolinie (Piotrowska, 1966, Monogr. Bot., 22).

The range of *V. oxycoccus* is characteristically circumpolar. The most northerly stands of this cranberry are to be found in Scandinavia at latitude 70°20'N. In the East European and West Siberian lowlands the northern limit of the species runs more or less along the polar circle, while in the central Siberian highlands it is somewhat more to the south, and then on Eastern Siberia, in the region of the Stanovoi Range it reaches the Sea of Okhotsk. The southern limit of the occurrence of this species coincides in general with latitude 50°N and stands located further to the south are known in Europe from the Massif Central, the Alps, the northern Appenines, the South and East Carpathians, in East Asia from the Sikhota Mts. and from Japan. In North America *V. oxycoccus* occurs in the mountains of the Pacific coast, in the northern Rockies, in the region between Hudson Bay in the north and the Central Plain in the south, in the Appalachians, and also in Nova Scotia and New Foundland.

The most elevated stands of cranberry are known from the Altai Mts. where it grows at elevations from 750 to 2100 m (Koropačinskij, 1975, Dendroflora Altajsko-Sajanskoj gornoj oblasti), and from the Italian Alps from 1000 to 1900 m (Fenaroli, 1971, Flora delle Alpi). In canton Engadin in Switzerland it occurs as far up as 1830 m (Hegi, 1926, Illustrierte Flora von Mittel-Europa, 5,3), in the Ukrainian eastern Carpathians, in Czarnohora at 1800 m (Kozij, 1936, Kosmos, A, 59), in Tirol at 1700 m (Hegi, l.c.), in Czech Karkonosze at 1450 m (Jeník, 1961, Alpínská vegetace Krkonoš, Králického Sněžniku a Hrubého Jeseníku), in the High Fatra at 1420 m (Blatný, Štastný, 1959, Prirodzené rozšírenie lesných drevín na Slovensku), in the Bavarian Alps at 1250 m (Hegi, l.c.), in the mountains of southern Norway at 1200 m (Hultén, 1971, Atlas över växternas utbredning i Norden), and in Finland at 520 m (Hermann, 1956, Flora von Nord- und Mitteleuropa). This species is associated with elevated and transitory peat. It occurs also in pine bogs.

A map of the general distribution of *V. oxycoccus* has been published recently by E. Hultén (1971, The circumpolar plants, 2).

In Poland this cranberry is a transitory species, however it is more common in the north than in the south of the country. In the lowlands it is generally quite common — it is rare only in those regions where appropriate sites for it are lacking, as for example in Wielkopolska, in the Kujawy and in northern Mazowsze. Numerous stands of this species are known also from the range of Central Uplands. Further towards the south *V. oxycoccus* grows on scattered localities, and it becomes common again in the peats of western Bieszczady, Podhale and in the Tatra Mts. as well as in the peat of the Bystrzyckie, Stołowe, Wałbrzyskie, Karkonoskie and Izerskie Mts.

The most elevated stands of *V. oxycoccus* in our country are to be found in Karkonosze on a subalpine elevated peat, on Równia below the Śnieżka at an elevation of 1460 m (Matuszkiewicz, Matuszkiewicz, 1976, Ochr. Przyr., 40) and in the Tatras in a bog near the Waksmundzka Równia at an elevation of 1420 m (Radwańska-Paryska, 1975, Studia Ośrodka Dok. Fizjogr., 4). Also this cranberry has been reported from 1275 m elevation in the Gorce (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5), 1135 m on Babia Góra (Zarzycki, 1963, in Flora Polska, 10), 930 m in the Beskid Wyspowy (Towpasz, 1974, Monogr. Bot., 46), 860 m

in the Polica Range (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, *Fragm. Flor. et Geobot.*, 8,3) and from 740 m in Western Bieszczady (Jasiewicz, 1965, *Monogr. Bot.*, 20).

This cranberry occurs most commonly on elevated peats. It is a characteristic species for the alliance *Sphagnion fuscii*. Besides it occurs on ericaceous peats (associations from the alliance *Ericion tetralicis*), on transitory peats (associations from the alliance *Rhynchosporion albae* and *Caricion lasiocarpae*) and in pine bogs (*Vaccinio uliginosi-Pinetum*). In these communities besides *V. oxycoccos* there grow commonly *Andromeda polifolia*, *Empetrum nigrum*, *Ledum palustre* and *Erica tetralix*, *Vaccinium microcarpum* and *V. uliginosum* and in dry places also *Calluna vulgaris* and *Vaccinium vitis-idaea*. In the northern part of the country on this type of peats the re occurs sometimes *Rubus chamaemorus*, while in the mountains there grow *Pinus mughus* and *P. uliginosa*.

The distribution of *V. oxycoccos* has not been described for Poland before. Only local maps of distribution are known for the Gorce (Kornaś, l.c.), the Police Range (Stuchlikowa, Stuchlik, l.c.) and the Wolin Island (Piotrowska, 1966, *Monogr. Bot.*, 22).

Ареал вида циркумполярный. Самые северные его местонахождения находятся в Скандинавии на 70°20' с.ш. На Восточно-Европейской и Западно-Сибирской равнинах северная граница ареала проходит примерно по Северному полярному кругу, а на Среднесибирском плоскогорье перемещается несколько на юг. В восточной Сибири она доходит в районе Станового хребта до Охотского моря. Южная граница ареала этого вида совпадает в основном с 50° с.ш. Местонахождения клюквы болотной, расположенные южнее области сплошного распространения, известны в Европе на Центральном Массиве, в Альпах, на северных Аппенинах, восточных и южных Карпатах, а также в Восточной Азии, на хребте Сихотэ-Алинь и в Японии. В Северной Америке этот вид встречается в горах на Тихоокеанском побережье, на северных Скалистых горах, в районе, замкнутом с севера берегом Гудзонова залива, а на юге — Центральной равниной, а Аппалачах, а также в Новой Шотландии и в Ньюфаунленде.

Самые высокие местонахождения вида, известны на Алтае, где клюква болотная растет на высоте от 750 до 2100 м над ур.м. (Коропачинский, 1975, Дендрофлора Алтайско-Саянской горной области), и в Итальянских Альпах — от 1000 до 1900 м (Fenaroli, 1971 *Flora delle Alpi*). В кантоне Энгадин (Швейцария) она растет на высоте 1830 м (Hegi, 1926, *Illustrierte Flora von Mittel-Europa*, 5, 3), на украинских Восточных Карпатах — на 1800 м (Kozij, 1936, *Kosmos*, A, 59), в Тироле — на 1700 м (Hegi, l.c.), в чешских Карконошах — на 1450 м (Jeník, 1961, *Alpínská vegetace Krkonoš, Kralického Sněžniku a Hrubého Jeseníku*), в Велькей Фатже — на 1420 м (Blatný, Štastný, 1959, *Prirodzené rozšíření lesných dřevín na Slovensku*), в Баварских Альпах — на 1250 м (Hegi, l.c.), в южной Норвегии — на 1200 м (Hultén, 1971, *Atlas över växternas utbredning i Norden*), а в Финляндии — на 520 м (Hermann, 1956, *Flora von Nord-und Mitteleuropa*). Вид этот приурочен к верховым и переходным болотам. Появляется также в заболоченных борах.

Имеется опубликованная недавно карта общего распространения вида (Hultén, 1971, *The circumpolar plantis*, 2).

В Польше клюква болотная является проходным видом, однако она чаще встречается на севере страны, чем на ее юге. На низменностях это обычный вид, редко растущий только в тех районах, где отсутствуют природные для нее местообитания, как например, в Великой Польше, в северной Мазовии. Многочисленные местонахождения клюквы известны также в поясе Центральных Возвышенностей. Далее на юг вид растет в значительном рассеянии и снова становится обычным на торфяниках Западных Бещад, на Подгале и в Татрах, а также на торфяниках Бытшицких, Столовых, Валбжицких гор, Карконош и Изерских гор.

Самые высокие местонахождения вида в нашей стране известны в Карконошах, на субальпийском верховом торфянике на Рувни под Снежкой — на высоте 1460 м над ур. м. (Matuszkiewicz, Matuszkiewicz, 1976, *Ochr. Przyr.*, 40) и в Татрах, на болоте около Рувни Ваксмундской — 1420 м (Radwańska-Paryska, 1975, *Studia Ośrodka Dok. Fizjogr.* 4). Кроме того, эта клюква указана на

высоте 1275 м в Горцах (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5), на 1135 м на Бабьей Гуже (Zarzycki, 1963 in Flora Polska, 10), на 930 м в Островном Бескиде (Towpasz, 1974, Monogr. Bot., 46), на 860 м на гряде Полицы (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Flor. et Geobot., 8,3) и на 740 м в Западных Бешадах (Jasiewicz, 1865, Monogr. Bot., 20).

Клюква болотная чаще всего встречается у нас на верховых болотах. Вид этот характерен для союза *Sphagnion fuscii*. Кроме того, растет на вересковых торфяниках (сообщества союза *Ericion tetralicis*), на переходных болотах (сообщества союзов *Rhynchosporion albae* и *Caricion lasiocarpae*), а также в заболоченных борах (*Vaccinio uliginosi-Pinetum*). В этих сообществах наряду с *V. oxycoccus* растут обычно *Andromeda polifolia*, *Empetrum nigrum*, *Ledum palustre*, *Erica tetralix*, *Vaccinium microcarpum*, *V. uliginosum*, а на более сухих местах также *Calluna vulgaris* и *Vaccinium vitis-idaea*. В северной части страны на торфяниках этого типа появляется иногда *Rubus chamaemorus*, и в горах — *Pinus mughus* и *P. uliginosa*.

Распространение вида в Польше до сих пор не было обработано. Известны только локальные карты размещения местонахождений: в Горцах (Kornaś, l.c.), на гряде Полицы (Stuchlikowa, Stuchlik, l.c.) и на Волине (Piotrowska, 1966, Monogr. Bot., 22).

